



სახმანაქასკ ხნარაქოროქონს ილსეგოქ
ქლსოროქნსერი ხსოთ ჟოთსელოქ სქიქსოთი ს ქარქი
სოქონსერი აქახაქანქმან ქმასქს

ՀՐԱՀԱՆԳ

2019 թվական



Ո՞վ է համարվում սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձ:

Սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձանց են հատկացվում՝ անձինք ֆիզիկական, հոգեկան, ինտելեկտուալ կամ զգայական կայուն խախտումներով: Նման անհատները, հասարակական կյանքում լիարժեք և արդյունավետ մասնակցություն ունենալու ժամանակ, հաճախ խոչընդոտի են հանդիպում, ինչի պատճառով նրանք հասարակության այլ անդամների հետ հավասար պայմաններում չեն:

Քաղաքական և հասարակական կյանքում սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձանց մասնակցության երաշխիքները

Համաձայն ՄԱԿ-ի կոնվենցիայի¹, Կոնվենցիայի մասնակից պետություններն ապահովում են սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձանց քաղաքական իրավունքներ, այս իրավունքներից օգտվելու հավասար հնարավորություններ, և պարտավորություն են ստանձնում ապահովել սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձանց քաղաքական և հասարակական կյանքում հավասար, արդյունավետ և լիարժեք մասնակցություն անմիջականորեն կամ ազատ ընտրված ներկայացուցիչների միջոցով, ինչը ենթադրում է սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձանց իրավունք քվեարկել կամ քվեարկվել (ընտրվել): Այս նպատակով այլ միջոցների հետ մեկտեղ.

- ▶ ապահովում են ընտրական ընթացակարգերի, միջոցների և նյութերի մատչելի, պարզ հասկանալի և կիրառելի ձևաչափ,
- ▶ պահպանում են սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձանց կողմից ընտրությունների և ժողովրդական հանրաքվեների քվեարկությանը գաղտնի, սպառնալիքներից ազատ ճանապարհով մասնակցության, ինչպես նաև ընտրություններին սեփական թեկանածությունն առաջադրելու, պետական կառավարման բոլոր մակարդակներում պաշտոններ զբաղեցնելու և հանրային գործառույթների իրականացման իրավունք, անհրաժեշտության դեպքում օժանդակ և նոր տեխնոլոգիաների կիրառմանն աջակցելով,
- ▶ ապահովում են սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձանց, որպես ընտրողների, ազատ կամարտահայտում և, դրա հետ կապված, անհրաժեշտության դեպքում, նրանց խնդրանքի հիման վրա, իրենց կողմից ընտրված անձի կողմից օգնություն քվեարկության ընթացակարգում:

1 Կրաստանը 2014 թվականին վավերացրել է Միավորված ազգերի կազմակերպության (ՄԱԿ) Սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձանց իրավունքների կոնվենցիան: Կոնվենցիայի 29-րդ հոդվածը սահմանում է սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձանց՝ հավասար, արդյունավետ և լիարժեք մասնակցություն քաղաքական և հասարակական կյանքին:

Տերմինների բացատրություն



Տեսողությունից զուրկ – մարդ, ով չի տեսնում



Տեսողության խնդիրներ ունեցող – մարդ, ով ունի թույլ տեսողություն



Վերին վերջույթներ չունեցող – մարդ, ով զուրկ է վերին վերջույթներից



Սայլակից օգտվող – մարդ, ով տեղաշարժվում է սայլակով



Լսողությունից զուրկ – մարդ, ով չի լսում



Լսողության խնդիրներ ունեցող – մարդ, ով թույլ լսողություն ունի



Աջակցություն ստացող – աջակցություն ստացող է գործունակ հոգեբանական-սոցիալական կարիք ունեցող անձը, այսուհետ՝ աջակցություն ստացող, այսինքն՝ 18 տարին բոլորած անձը, ով ունի կայուն հոգեկան, մտավոր/ինտելեկտուալ խանգարումներ, որոնց՝ տարբեր խոչընդոտների հետ փոխներգործությունը հնարավոր է խանգարի հասարակական կյանքում նրա լրիվ և արդյունավետ մասնակցությանը՝ ուրիշների հետ հավասար պայմաններում: Միևնույն ժամանակ, նշված խոչընդոտները առանց համապատասխան խորհուրդի և օգնության նշանակալիորեն բարդացնում են անձի կողմից սեփական կամքի ազատ արտահայտումը և տեղեկացված և գիտակցված ընտրության կատարումը:

Սահմանափակ հնարավորությունն ունեցող անձանց հետ խոսելու էթիկետը

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամը սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձի հետ խոսելու ժամանակ պետք է օգտագործի հետևյալ տերմինները.

- ▶ սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձ,
- ▶ տեսողությունից զուրկ կամ տեսողական խնդիրներ ունեցող,
- ▶ լսողությունից զուրկ կամ լսողության խնդիրներ ունեցող,
- ▶ սայլակից օգտվող:

Ուշադրություն

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամը սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձի հետ խոսելու ժամանակ **չպետք է օգտագործի** հետևյալ տերմինները՝ հաշմանդամ, անդամալույծ, կույր, խուլ ու համր, սայլակին գամված, մտավոր հետամնաց, դաուն, աուտիկ:

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամը սահմանափակ հնարավորություն ունեցող անձի հետ խոսելու ժամանակ պետք է նկատի ունենա հետևյալը.

- ▶ անմիջապես ընտրողին դիմի, և ոչ թե՛ նրան ուղեկցող անձին,
- ▶ ընտրողին հարցնի, թե նա արդյոք ուրիշի օգնության կարիք ունի,
- ▶ մանրամասնորեն բացատրի նրան քվեարկության ընթացակարգերը:

Ուշադրություն

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամը սահմանափակ հնարավորություն ունեցող ընտրողի հետ խոսելու ժամանակ **չպետք է** արտահայտի ափսոսանք:

Սահմանափակ հնարավորությունն ունեցող անձանց մասնակցությունը քվեարկությանը

Եթե ընտրողը չի կարող ինքնուրույն լրացնել քվեաթերթիկը, նա իրավունք ունի, իրեն օգնելու համար, քվեախցիկ հրավիրել ցանկացած անձի, բացառությամբ (Ընտրական օրենսգիրք՝ հոդված 65.3).

- ▶ ընտրական հանձնաժողովի անդամի,
- ▶ թեկնածուի,
- ▶ ընտրական սուբյեկտի ներկայացուցչի,
- ▶ դիտորդի,
- ▶ մամուլի և զանգվածային լրատվության այլ միջոցի ներկայացուցչի:

Տեսողությունից զուրկ և տեսողական խնդիրներ ունեցող ընտրողների հետ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամները պետք է հետևյալ կերպ վարվեն.

- ▶ Տեսողությունից զուրկ ընտրողին հարցնեն, թե արդյոք նրան օգնություն անհրաժեշտ չէ՞: Համաձայնության դեպքում պետք է կանգնեն նրա կողքին և ձեռք մեկնեն նրան այնպես, որ մի թեթև դիպչնե նրա դաստակին:
- ▶ Խոսեն հստակ և դանդաղ:

Ընտրողների գրանցում իրականացնող հանձնաժողովի անդամը.

- ▶ խնդրում է ընտրողին ներկայացնել Վրաստանի քաղաքացու ինքնությունը հաստատող վկայականը կամ Վրաստանի քաղաքացու անձնագիրը,
- ▶ ընտրողին բացատրում է այն ընթացակարգը, որ իրականացնում է ընտրողների գրանցում իրականացնող հանձնաժողովի անդամը,
- ▶ ընտրողին ընտրական քվեաթերթիկը փոխանցում է հատուկ շրջանակի մեջ տեղադրված վիճակում (Լուսանկար 1),
- ▶ տեսողական խնդիրներ ունեցող ընտրողին առաջարկում է խոշորացնող տեսապակի (լինզա) (Լուսանկար 2):

Ուշադրություն

Ընտրողների գրանցում իրականացնող հանձնաժողովի անդամի սեղանին անպայման պետք է դրված լինի ընտրական քվեաթերթիկի շրջանակ/հատուկ ձև (1 հատ) և խոշորացնող տեսապակի՝ լինզա (2 հատ):

Շրջանակի/հատուկ ձևի մեջ առկա յուրաքանչյուր շրջանաձև կտրվածք պետք է համընկնի քվեաթերթիկում առկա ընտրական սուբյեկտի հերթական համարներին:

Ընտրողների գրանցում իրականացնող հանձնաժողովի անդամը պարտավոր է տեսողությունից զուրկ ընտրողին տեղեկատվություն տրամադրել ընտրական քվեաթերթիկում առկա ընտրական սուբյեկտների հերթականության մասին:



Լուսանկար 1.

Քվեաթերթիկը լրացնելու շրջանակ/հատուկ ձև



Լուսանկար 2.

Խոշորացնող տեսապակի՝ լինզա

Վերին վերջույթներ չունեցող ընտրողների հետ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամները պետք է հետևյալ կերպ վարվեն. (ԿԸՀ-ի որոշում №20/2012)

- ▶ չանցկացնեն նշմարման ստուգման և նշմարման ընթացակարգեր,
- ▶ ընտրողին ընտրական քվեաթերթիկ տրամադրելիս՝ ընտրողների գրանցում իրականացնողը ընտրողների միասնական ցուցակի «ընտրողի ստորագրություն» սյունակում անում է գրառում՝ «Ֆիզիկական վիճակ», և հաստատում սեփական ստորագրությամբ:

Ուշադրություն

Վերին վերջույթներ չունեցող ընտրողին քվեարկությանը մասնակցելու համար անհրաժեշտ է ուրիշի օգնություն: Նրա կողմից ընտրված անձը, տվյալ ընտրողի փոխարեն, օգնում է նրան քվեախցիկում լրացնել ընտրական քվեաթերթիկը: Ինչպես նաև, նրա ներկայությամբ ընտրական քվեաթերթիկը գետեղում է հատուկ ծրարի մեջ, որը գցում է քվեատուփի մեջ:

Սայլակից օգտվող ընտրողների հետ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամները պետք է հետևյալ կերպ վարվեն.

- ▶ Եթե զրույցը մեկ րոպեից ավել շարունակվի, նստեն նրա դիմաց և այնպես խոսեն հետը.
- ▶ ազատեն ճանապարհը, որպեսզի սայլակից օգտվող ընտրողը քվեարկության սենյակում կարողանա ինքնուրույն տեղաշարժվել:

Ուշադրություն

Եթե ընտրական տեղամասը հարմարեցված է (շենքն ունի թեքահարթակ կամ/և պարզ հարմարեցում), անհրաժեշտ է քվեարկության սենյակում տեղադրվի հատուկ քվեախցիկ (**Լուսանկար 3**):

Կտրականապես արգելվում է հենվել սայլակին կամ սայլակից օգտվող ընտրողին ինքնակամ տեղաշարժելը:



Լուսանկար 3.
Հատուկ քվեախցիկ

Լսողությունից զուրկ և լսողության խնդիր ունեցող ընտրողների հետ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամները պետք է հետևյալ կերպ վարվեն.

- ▶ Եթե ընտրողը մատնանշում է, որ ինքը չի լսում կամ չի կարող խոսել, նրա հետ շփվեն գրավոր ձևով:
- ▶ Եթե ընտրական տեղամաս եկած ընտրողը չի կարող խոսել (լսողությունից զուրկ է/կամ լսողության խնդիր ունի) և չգիտի քվեարկության ընթացակարգը, ցույց տան քվեարկությանը մասնակցությունն արտացոլող պաստառը (Լուսանկար 4):



Լուսանկար 4.
Քվեարկությանը մասնակցությունն արտացոլող պաստառ

Ուշադրություն՝

Լսողությունից զուրկ և լսողության խնդիր ունեցող ընտրողների հետ խոսելիս նայեք ուղիղ նրանց:
Լսողությունից զուրկ և լսողության խնդիր ունեցող ընտրողը, ԿԸՀ-ի կայքէջում գրանցվելուց հետո, ԿԸՀ-ի հեռախոսային/տեղեկատվական կենտրոն տեսազանգ կատարելու և ընտրական տեղամասում ժեստերի լեզվին տիրապետող օպերատորի ծառայությունից օգտվելու հնարավորություն ունի:

Աջակցություն ստացող անձանց հետ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամները պետք է հետևյալ կերպ վարվեն.

- ▶ Եթե աջակցություն ստացող անձը չի կարող խոսել կամ չգիտի քվեարկության ընթացակարգը, ցույց տան քվեարկությանը մասնակցությունն արտացոլող պաստառը:

Ուշադրություն՝

Հիշե՛ք, որ աջակցություն ստացող անձը քվեարկությանը կարող է մասնակցել ինքնուրույն կամ ուրիշի օգնությամբ (Ընտրական օրենսգիրք՝ Հոդված 3. ա.գ, 65.3):

ՍՀՈՒ ընտրողների քվեարկությանը մասնակցելու վերաբերյալ վիճակագրության վարում

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամները քվեարկության օրը պետք է լրացնեն ՍՀՈՒ անձանց ընտրություններին մասնակցելու վիճակագրության աղյուսակ (Աղյուսակ 1, Աղյուսակ 2) և քվեարկությունն ավարտվելուց հետո մյուս ընտրական փաստաթղթերի հետ մեկտեղ փոխանցեն ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովին:

Վիճակագրության աղյուսակը լրացվում է ինչպես ընտրական տեղամասում (տե՛ս՝ Աղյուսակ 1), այնպես էլ շրջիկ (տեղափոխվող) քվեատուփից օգտվելու դեպքում (տե՛ս՝ Աղյուսակ 2):


Աղյուսակ 1.

<p>№ ____ ընտրատարածք № ____ տեղամասային ընտրական հանձնաժողով Ընտրատեղամաս եկած ՍՀՈՒ ընտրող</p>

N	ՍՀՈՒ ընտրող	Ինչ ծառայությունից օգտվեց	Ընդամենը
1	Սայլակից օգտվող/ Ֆիզիկական սահմանափակում ունեցող	Ինքնուրույն մասնակցեց ընտրություններին	
		Ուրիշի օգնությամբ	
2	Լսողությունից զուրկ/ լսողության խնդիր ունեցող	Ինքնուրույն մասնակցեց ընտրություններին	
		Ուրիշի օգնությամբ	
3	Գործունակ հոգեբանական- սոցիալական կարիք ունեցող անձ (աջակցություն ստացող)	Ինքնուրույն մասնակցեց ընտրություններին	
		Ուրիշի օգնությամբ	
4	Տեսողությունից զուրկ	Քվեարկություն ընտրական քվեաթերթիկը լրացնելու շրջանակի/ հատուկ ձևի օգտագործմամբ	
		Ուրիշի օգնությամբ	
5	Տեսողական խնդիրներ ունեցող	Քվեարկություն խոշորացնող լինզայի օգտագործմամբ	

№ ____ ընտրատարածք № ____ տեղամասային ընտրական հանձնաժողով
 ՍՀՈՒ ընտրող, ով քվեարկությանը մասնակցել է շրջիկ (տեղափոխվող)
 քվեատուևի միջոցով

N	ՍՀՈՒ ընտրող	Ընդամենը
1	Սայլակից օգտվող/ֆիզիկական սահմանափակում ունեցող	
2	Լսողությունից զուրկ/լսողության խնդիր ունեցող	
3	Գործունակ հոգեբանական-սոցիալական կարիք ունեցող անձ (աջակցություն ստացող)	
4	Տեսողությունից զուրկ	
5	Տեսողական խնդիրներ ունեցող	



**ԿԸՀ-ի և ՈԼՍՈԼԳՄԱՆ կենտրոնի պաշտոնական կայքէջերը
հարմարեցված են տեսողությունից զուրկ և տեսողական
խնդիրներ ունեցող անձանց համար**

**www.cesko.ge
www.electionreforms.ge**

ԿԸՀ-ի հեռախոսային/տեղեկատվական կենտրոն 2 51 00 51